

Kim Čong-il uvádí / Učitelka Čchö, režisér Sin a bonviván Kim

[kniha](#) / [Jaromír Blažejovský](#) / 18. 2. 2016

Mezi spěšně vydávanými knížkami o KLDR se snadno ztratí spis mladého britského dokumentaristy Paula Fischera *Kim Čong-il uvádí*, s pikareskním podtitulem *Pravdivý příběh o uneseném filmáři, jeho dvorní herečce a o cestě mladého diktátora k moci*. V únoru vyšel (se střízlivějším podtitulem) v angličtině (*A Kim Jong-il Production*, Flatiron Books 2015), v říjnu v češtině. Z originálu převzatá červená obálka se třemi hlavami, zelenou příšerou a vojačkami tančícími kankán ohlašuje spíše bulvární nežli odbornou publikaci. Proč se o ni zajímat v *Cinepuru*? Protože jde o jeden z mála dostupných vhledů do severokorejské kinematografie. Protože Sin Sang-ok a Čchö Un-hui na své pouti zavítali i do naší země. A protože Kim Čong-il byl moderní cinefil.

Severní Korea přitahuje sběratele kuriozit. Němec Johannes Schönherr, usazený v Japonsku, se například pod titulem *North Korean Cinema. A History* (McFarland, 2012) pokusil o (neúplné) dějiny tamní kinematografie. Neubráníl se však spekulacím a jízlivosti. Novinka Paula Fischera na odbornost neaspiruje. Jedná se o literaturu faktu. Autor ji koncipuje jako napínavé melodrama: oddíly nazývá kotouči (reels), mezi ně vloží přestávku (intermission). Zastává převažující názor, že Čchö a Sin byli do KLDR v lednu a červenci 1978 opravdu uneseni a jejich pozdější svědectví odtamtud je pravdivé. Připouští, že existuje i zpochybňující verze, podle níž přešli na Sever z vlastního rozhodnutí, když se Sin a jeho kariéra na Jihu za diktátora Pak Čong-huiho dostaly do úzkých. Tuto verzi však, obávám se, nelze vyvrátit jen námitkou, že by pak nebylo možné objasnit jejich šestileté zmizení. Víme přece, že se v KLDR dostávají do izolace jak ti, kdo byli uneseni, tak nešťastníci, kteří do oné země odešli dobrovolně. Přesvědčivější jsou Fischerovy dohady, že konec sedmdesátých let byl zlatou érou únosů do Severní Koreje. Což vysvětluje fanouškovstvím: drahý vůdce prý miloval bondovky. A rád děsil hosty divokou jízdou na motorovém člunu.

Poslové, kteří se vrátili

Od Kimova dvorního básníka Čang Čin-songa z jeho knihy *Milovaný vůdce* (česky 2015) přebírá Fischer domněnku, že Kim Čong-il během osmdesátých let uzurpoval moc svého otce Kim Ir-sena a oslabil pozici nevlastního bratra Kim Pchjong-ila, jenž byl odsunut do diplomacie (nyní slouží jako velvyslanec KLDR v Praze). Z oddělení pro agitaci rozdmýchával Kim Čong-il kult velkého vůdce, kterého souběžně odpojoval od moci. Vlny propagandy došplouchly tehdy až k nám: zdejší redakce byly obšťastňovány spisy Kim Ir-sena, z oficiální návštěvy

severokorejské delegace v červnu 1984 vzniklo pompézní, výjimečně barevné vydání *Československého filmového týdeníku* (26/1984).

O měsíc později začal 24. MFF v Karlových Varech. V předposlední den festivalu byl ve Velkém sále Thermalu jako předposlední titul hlavní soutěže promítnut *Posel, který se nevrátil*, scénář a kamera: Sin Sang-ok, režie: Čchö Un-hui. O paní Čchö festivalový bulletin 17. července napsal, že „natočila řadu filmů, v nichž také hrála, a jako ředitelka filmové školy předávala své umělecké zkušenosti mladým posluchačům.“ Ani slovo, že se tato její kariéra odehrála v Jižní Koreji.

Podle Fischera si Sin Sang-ok, skutečný autor onoho filmu, ve Varech připadal opuštěný a bezmocný: „Zatímco jiné země své filmy nadšeně propagovaly, my neměli ani žádné plakáty. [...] Na promítání našeho filmu přišla jen hrstka diváků“ (s. 289). Byl jsem tehdy jedním z oné hrstky a vzpomínám, že zbytek publika tvořily asi dva tucty bezvadně oblečených diplomatů či agentů, opatřených odznaky s portréty velkého vůdce. Delegace na pódiu, odhadem dvacet lidí, byla málem v přesile. Čchö byla představena jako herečka tradiční korejské krásy a spolu se Sinem byli prezentováni coby pokrokoví tvůrci, jimž se podařilo vysvobodit se z Jižní Koreje. Pamatuji si efektní gesto, jímž si hlavní herec Kim Čchun-sik na pódiu sejmul černé brýle.

Film zobrazil hrdinný závěr života korejského vlastence I Čchuna, který vedl tajné poselstvo své země na mírové konferenci v Haagu v roce 1907. Na protest proti japonské nadvládě zde před očima delegátů spáchal harakiri. Ačkoli se na tuto legendu věří v obou Korejích, evropské prameny pokládají za ověřený pouze fakt, že korejský emisar v Haagu skončil, údajně v hotelovém pokoji. Ve filmu jsme poznávali ulice Prahy, která zde hraje Haag, a české herce v drobných rolích (Miroslav Zounar, Milan Riehs, Jana Kasanová, Miroslav Homola). Na konci čteme poděkování „pracovníkům a hercům československého filmového studia Barrandov za spolupráci při natáčení tohoto filmu.“ Během natáčení v Praze projevovali Sin a Čchö, dle jistého svědectví, úzkost a obavy o své děti, které zůstaly v Jižní Koreji.

Paul Fischer tvrdí, že festivalová porota udělila snímku „naprosto nečekaně“ zvláštní cenu za nejlepší režii, a popisuje, která Čchö radostně přebírala křišťálovou trofej. Načež prý z hotelového pokoje zatelefonovala drahému vůdci, jenž byl nadšením u vytržení: „Naše země ještě nikdy nebyla poctěna tak jako dnes, učitelko Čchö“ (s. 290).

Pamatuji si to jinak, v kuloárech kolovaly zvěsti, že soudruzi z KLDŘ naléhají na vedení festivalu, aby právě jejich dílo obdrželo Velkou cenu: „Vůdce nám uložil přivést Křišťálový glóbus, bez něho se nemůžeme vrátit!“ Tehdejší šéf festivalu a Československého filmu Jiří Purš se proto rozhodl udělit madam Čchö „zvláštní cenu generálního ředitele 24. MFF“. Pokud oba manželé dokázali toto nestatutární povšimnutí, jež se v pořadí cen onoho ročníku nalézalo na třicátém místě, vykázat Kimovi jako ocenění mezinárodní poroty, klobouk dolů. Pokud však sami uvěřili, že v Karlových Varech dosáhli triumfu, nepochopili soucitné gesto festivalového vedení, které si jistě nepřálo, aby se tvůrci díla realizovaného zčásti na Barrandově (proslýchalo se, že zakázka dosud nebyla z korejské strany uhrazena) nemohli vrátit ke svému vůdci.

Korea, do toho!

Se studiem filmů si Fischer moc práce nedal a nezaostřeně snímá i historické pozadí: „...v roce 1956 vzplála lidová revoluce v Maďarsku a v Československu organizoval Václav Havel disent“ (s. 80). Tvrdí, že severokorejské filmy před Sinovým angažmá nepoužívaly nájezdy kamer; stačí se však podívat na první minuty legendární *Květinářky* (1972), aby bylo zřejmé,

že to není pravda. Fischer jako by netušil, že Sinovo „veselé romantické melodrama“ *Lásko, moje láska* (1984) je už třetí severokorejskou adaptací klasického srdceryvného příběhu o Čchun-hjang, přičemž první natočil v roce 1959 Jun Jong-gju (u nás pod názvem *Pouto naděje*), druhá pak byla vyrobena v roce 1979 (v české klubové distribuci jako *Vyprávění o Čchun-hjang*), tedy v době, kdy Sin a Čchö v izolaci netušili, že je mladý generál na jednom večírku znovu spojí. Není tedy pravda, že *Lásko, moje láska* byl „první romantický příběh na severokorejských plátnech“ a že „do té doby režim připouštěl ‚lásku‘ jen ve vztahu ke Straně“ (s. 301). Slova „láska, moje láska“ (sarang, nae sarang) jsou verše z literární předlohy a slyšíme je i v adaptaci z roku 1979.

Podle Fischera režíroval Sin Sang-ok v KLTR během tří let sedm filmů. V šesti z nich se beletrista shoduje s jinými prameny: jde o zmíněné snímky *Posel, který se nevrátil* a *Lásko, moje láska*, taktéž u nás uvedenou *Sůl*, za kterou Čchö převzala hereckou cenu na MFF v Moskvě, dále *Útěk, Vyprávění o Sim Čchong* a „kultovní“ *Pulgasari* z žánru kaidžu-eiga, o přišere požírající železo, pro niž bylo do pchjongjangských ateliérů vylákáno sedmero japonských specialistů, mezi nimi Sacuma Kenpačiró, ztělesnitel Godzilly. Za sedmou Sinovu režijní práci v zajetí považuje Fischer *Mstitelé s píš'alou* (Hong Kil-dong); dle jiných zdrojů tento film režíroval Kim Kil-in (jak je uvedeno v titulkové sekvenci) a Sin ho pouze produkoval, zatímco sedmým jeho titulem má být záhadný a badatelům nedostupný *Vnolam*. Dalšími filmy, které Sin v KLTR produkoval, se Fischer nezabývá – viděli jsme z nich u nás, kromě úspěšného *Mstitelé s píš'alou*, ještě třeskutou železničářskou ságu *Tisíc kilometrů po kolejích* (režie Kim Kil-in, 1983), stříhově hektické *Město Kwandžu* (1985), které snad opravdu režíroval Čong Gon-džo, podepsaný později pod *Pulgasari*, a běžecký snímek *Korea, do toho!* (Pak Sung-bok, 1985). Měly by sem ještě patřit snímky *Cesta, Nekonečné sbohem, Rudá křídla, Klesání* a vzbouřenecký epos *Im Kok-čong*, realizovaný poté, co Sin a Čchö v únoru 1986 uprchli na americkou ambasádu ve Vídni a požádali o azyl. Kimova propaganda jejich útěk přiznala s vysvětlením, že přitom zpronevěřili 2,2 miliony dolarů. Jak se v knize dočteme, opravdu to udělali, i když obnos nakonec zabavila rakouská vláda.

Překlad Petra Horáka je nápaditý, když například z výrazu „human vegetable“ udělal „stav dýchající kedlubny“. „Theatre“ může znamenat jak kino, tak divadlo, takže na s. 148 čteme nejdřív o divadle a vzápětí o kině, ač se zjevně jedná o týž objekt. Na s. 87 se píše o japonském producentovi „jménem Toho“, jedná se samozřejmě o firmu Tóhó. Na s. 131 je zmínka o venkovských šamanech mudang, to však jsou převážně šamanky. Ledabylá jazyková redakce je ve zdejších nakladatelstvích spíše pravidlem než výjimkou, a tak i v této knize narazíme na pravopisné chyby, nejčastěji ve velkých písmenech a v přičestí minulém.

Žádnému fanouškovi se nedostalo takové rozkoše jako Kim Čong-ilovi, když uchvátil své nejoblíbenější umělce, aby tvořili filmy podle jeho snů. Luxusních produkčních podmínek využil mrštný Sin Sang-ok k autorské tvorbě podle vlastních představ. Jeho nápady a žánrové experimenty okysličovaly severokorejskou produkci ještě několik dalších let. V americkém exilu se mu pak pracovalo špatně a nikdy později už nevytvořil díla podobného rozmachu. Zklamaný cinefil Kim Čong-il se uzavřel v pozici krutého despoty, zaměřil se na hromadná tělocvičná vystoupení a přivedl svůj lid k hladomoru.

Paul Fischer. Kim Čong-il uvádí. Z angličtiny přeložil Petr Horák. Praha: Argo, 2015, 384 stran.

<http://cinepur.cz/article.php?article=3573>

Článek vyšel v časopise [Cinepur #103](#), únor 2016.